99/34
Finanční prostředky v oblasti ochrany ovzduší

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu na rok 1999 pod číslem 99/34. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Zdeněk Smělík.

Cílem kontroly bylo prověřit systém výběru a způsob užití finančních prostředků v oblasti ochrany ovzduší před znečištěním.

Kontrolu provedly v období od září 1999 do března 2000 skupiny kontrolujících NKÚ z odboru životního prostředí a výstavby v Praze a z oblastních odborů v Liberci, Ústí nad Labem, Pardubicích, Hradci Králové a Ostravě.

Kontrolovanými osobami*) byly:

Ministerstvo životního prostředí (dále jen „MŽP"),
Česká inspekce životního prostředí (dále jen „ČIŽP"),
Státní fond životního prostředí České republiky (dále jen „Fond"),
Český hydrometeorologický ústav (dále jen „ČHMÚ"),
Ministerstvo financí - Generální ředitelství cel (dále jen „GŘC"),
OKD, Ostravsko-karvinské koksovny, akciová společnost,
Nemocnice Třinec,
NOVÁ HUŤ, a. s., Ostrava,
Moravskoslezské teplárny a. s., Ostrava,
SETUZA a. s., Ústí nad Labem,
TOS VARNSDORF a. s., Varnsdorf,
Spolek pro chemickou a hutní výrobu, akciová společnost, Ústí nad Labem,
obec Sopřeč, okres Pardubice,
KÖGEL, a. s., Choceň,
ALIACHEM a. s., Praha,
Sdružení obcí Plynofikace CHKO Broumovsko se sídlem v Broumově,
ZVU Slévárna a strojírna a. s., Pilníkov, okres Trutnov,
ELITEX Červený Kostelec a. s.,
NOBYKO, s. r. o., Nový Bydžov,
město Hrádek nad Nisou,
DETOA Albrechtice s. r. o., Jiřetín pod Bukovou, okres Liberec,
GERL textilní úpravna a barevna, společnost s ručením omezeným, Háje nad Jizerou, okres Semily,
TRUCK INTERNATIONAL a. s., Jablonec nad Nisou.

Námitky proti kontrolním protokolům, které podaly kontrolované osoby v osmi případech, byly vypořádány vedoucími skupin kontrolujících rozhodnutími o námitkách.

*) Poznámka: Označení kontrolovaných osob registrovaných v obchodním rejstříku (popř. v jiné evidenci) je uváděno podle zaznamenaného znění a záměrně (v zájmu přesné identifikace subjektu) není sjednocováno ani pravopisně upravováno.

Odvolání proti rozhodnutím o námitkách, která podaly GŘC, obec Sopřeč a Fond, byla vypořádána usneseními senátu NKÚ.

S e n á t N K Ú (ve složení: Ing. Zdeněk Smělík - předseda, JUDr. Jiří Drábek, Ing. Jana Krejčová, Ing. Ladislav Zeman - členové) na zasedání konaném dne 11. 5. 2000

s c h v á l i l usnesením č. 99/34/25
k o n t r o l n í z á v ě r v tomto znění:

I.

Úvod do kontrolované problematiky

Kontrola byla zaměřena na prověření systému výběru a způsobu užití finančních prostředků v oblasti ochrany ovzduší před znečištěním ve třech věcně souvisejících tematických okruzích. Prvním tematickým okruhem byl výběr a užití poplatků za znečišťování ovzduší, který byl zvolen zejména z důvodu kontroly odstranění nedostatků zjištěných předchozími kontrolami. Druhým tematickým okruhem bylo zabezpečení plnění závazku Montrealského protokolu o látkách porušujících ozonovou vrstvu Země a jeho dodatků. Třetím tematickým okruhem byla tvorba a vedení informačního systému kvality ovzduší. Poslední dva tematické okruhy nebyly dosud kontrolovány.

Při výběru kontrolovaných osob bylo přihlédnuto k lokalizaci významných znečišťovatelů.

A. Výběr a užití poplatků za znečišťování ovzduší

Podle zákona č. 309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami (zákon o ovzduší), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 389/1991 Sb., o státní správě ochrany ovzduší a poplatcích za jeho znečišťování, v platném znění, jsou provozovatelé velkých a středních zdrojů znečišťování (dále jen „provozovatelé") povinni dodržovat stanovené emisní limity pro všechny druhy produkovaných zpoplatněných škodlivin. Provozovatelé jsou povinni platit poplatky za znečišťování ovzduší. Poplatek je stanoven na kalendářní rok a o jeho výši u provozovatelů velkých zdrojů znečišťování rozhoduje orgán ochrany ovzduší - ČIŽP. Za nedodržení emisního limitu se k základnímu poplatku připočte přirážka ve výši 50 %. Do 30. 9. 1994 prováděly výběr poplatků orgány ochrany ovzduší, od 1. 10. 1994 byl výběr poplatků za velké a střední zdroje znečišťování přenesen na místně příslušné finanční úřady (dále jen „FÚ"). Podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, je výběr poplatků v rámci dělené správy závazný jak pro orgány ochrany ovzduší, tak pro FÚ. Od 1. 1. 1999 nesmí překračovat hodnoty nově stanovených limitů nové ani stávající zdroje znečišťování.

Poplatky provozovatelů jsou příjmem Fondu. Fond při poskytování finančních prostředků na akce k ochraně ovzduší postupoval podle zákona č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, podle Statutu Státního fondu životního prostředí České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a podle Směrnice Ministerstva životního prostředí České republiky o poskytování finančních prostředků ze Státního fondu životního prostředí ČR z roku 1992 (dále jen „Směrnice MŽP") a jejích příloh, vydávaných pro každý rok. Podpory se poskytují na základě rozhodnutí ministra životního prostředí – v souladu s tímto rozhodnutím uzavírá Fond s žadatelem písemnou smlouvu o poskytnutí podpory, obsahující podmínky, za nichž bude podpora poskytnuta.

Ústředním orgánem státní správy v oblasti ochrany ovzduší je MŽP a podle zákona č. 389/1991 Sb. je i orgánem vrchního státního dozoru.

B. Zabezpečení Montrealského protokolu o látkách porušujících ozonovou vrstvu Země

Vzhledem k pokračujícímu zhoršování stavu ozonové vrstvy byl v roce 1987 stanoven Montrealským protokolem základní postup, časové a věcné podmínky regulace látek poškozujících ozonovou vrstvu Země. K Montrealskému protokolu přistoupila v roce 1990 ČSFR, Česká republika převzala závazek od 1. 1. 1993 a postupně přistoupila i k jeho dodatkům.

K zajištění plnění úkolů vyplývajících z Montrealského protokolu byl přijat zákon č. 211/1993 Sb., o zákazu výroby, dovozu a užívání látek poškozujících nebo ohrožujících ozonovou vrstvu Země a výrobků takové látky obsahujících. Zákon plně nepokrýval požadavky Londýnského a Kodaňského dodatku Montrealského protokolu, zejména v něm chyběla úprava postupné regulace spotřeby látek. Proto byl s účinností od 1. 7. 1995 nahrazen zákonem č. 86/1995 Sb., o ochraně ozonové vrstvy Země. Celkové roční nejvyšší přípustné množství látek poškozujících ozonovou vrstvu Země, které mohly být vyrobeny nebo dovezeny v letech 1995 - 1999, stanovovalo MŽP postupně vyhláškami č. 277/1995 Sb., 256/ /1996 Sb. a 316/1997 Sb.

Z hlášení o bilancích látek porušujících ozonovou vrstvu Země v ČR pro sekretariát Montrealského protokolu vyplývá, že požadavky Montrealského protokolu a jeho dodatků jsou plněny. Výroba a dovoz látek CFC, tzv. tvrdých freonů a halonů, v roce 1986 činily 5 500 tun. Tato hodnota byla vzata za základ omezování spotřeby. Od roku 1996 byly jejich výroba, dovoz a vývoz pro běžné použití zakázány. Výroba látek HCFC, tzv. měkkých freonů, je v ČR zakázána od roku 1997. Spotřeba je kryta dovozem, který lze uskutečnit pouze na základě povolení MŽP. V roce 1998 byl roční limit spotřeby látek HCFC povolen Montrealským protokolem 1 400 tun, skutečná spotřeba (podle údajů MŽP) činila pouze 124 tun.

C. Informační systém kvality ovzduší (dále jen „ISKO")

MŽP zabezpečuje a řídí jednotný informační systém o životním prostředí (dále jen „JISŽP"), včetně plošného monitoringu na celém území ČR podle zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Na základě „Rozhodnutí ministra životního prostředí č. 8/94 o úpravě zřizovací listiny příspěvkové organizace Český hydrometeorologický ústav" vykonává ČHMÚ *„na základě pověření funkci správce a provozovatele informačního systému ochrany kvality ovzduší včetně zajišťování provozu emisního registru (REZZO)"*, tj. Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší.

ISKO je ČHMÚ rozvíjen a provozován od roku 1992. V současné době zahrnuje sběr, archivaci a zpracování dat z imisních měřicích sítí a vytváření registru emisí, tj. zpracování dat o emisích a zdrojích znečišťování ovzduší.

Základními výstupy ISKO jsou tabelární a grafická ročenka. V tabelární ročence „Znečištění ovzduší a atmosférická depozice v datech, Česká republika" jsou prezentovány naměřené údaje o stavu znečištění ovzduší vybranými látkami a grafická ročenka „Znečištění ovzduší na území ČR" se zabývá územním hodnocením stavu a vývoje emisní, imisní a depoziční situace.

II.

Kontrolou zjištěné skutečnosti

A. Výběr a užití poplatků za znečišťování ovzduší

Stručný přehled výsledků kontroly

Stanovené emisní limity nebyly všemi provozovateli dodržovány. V takových případech ČIŽP nedůsledně ukládala sankční opatření a ani MŽP tomuto stavu nevěnovalo náležitou pozornost, zejména dodržení zákonného termínu 31. 12. 1998, ke kterému byly všechny provozované zdroje povinny již dodržovat limity stanovené pro nové zdroje.

Součinnost při dělené správě poplatků (vydávání rozhodnutí, výběr a převod poplatků) mezi ČIŽP a FÚ se omezuje pouze na předání rozhodnutí, resp. případných změn k nim provedených. Doposud není zabezpečeno, aby místně příslušné FÚ obdržely od ČIŽP údaje o povinnosti provozovatelů platit zálohy na poplatky v době, kdy již tato povinnost pro provozovatele nastala. Informace o stavu vybírání a vymáhání poplatků FÚ neposkytovaly ČIŽP ani Fondu.

Od nabytí účinnosti zákona č. 389/1991 Sb., který umožňuje odklad a následné prominutí 40 % stanoveného poplatku, pokud provozovatel prokazatelně zahájil u zdroje znečišťování práce na snížení emisí zpoplatně-

ných škodlivin, se vyskytovaly v jeho aplikaci nedostatky související s nejednotným výkladem termínu „zdroj znečišťování".

Fond neprováděl v některých případech dostatečné vyhodnocení očekávaného ekologického přínosu před doporučením žádostí o podporu k financování a v případě nedodržování smluvních podmínek příjemci podpor nedůsledně uplatňoval sankční opatření.

Příjemci podpor nedodržovali ustanovení smluv o poskytnutí podpor z Fondu, např. nevedli finanční prostředky podpory na zvláštním bankovním účtu či podúčtu, předkládali Fondu roční finanční vypořádání v rozporu se skutečnosti a neplatili v případě nesplácení půjčky ve smluvních termínech stanovené úroky z prodlení. Nedodržovali ustanovení zákona o zadávání veřejných zakázek a nedostatečně zajišťovali investorskou činnost.

Systémové nedostatky

1. MŽP neučinilo opatření, která by vedla k zachování zákonnosti na úseku ochrany ovzduší, neboť neposkytlo svým orgánům výklad k některým nejednoznačným ustanovením obecně platných právních předpisů. Jednotlivé oblastní inspektoráty ČIŽP (dále jen „OI ČIŽP") a územní odbory MŽP (dále jen „ÚO MŽP") ve svých rozhodnutích postupovaly nejednotně (dle vlastního výkladu), což se projevovalo častými odvoláními proti rozhodnutí ČIŽP. Provozovateli bylo v některých případech při praktické aplikaci vyhověno na základě odlišného výkladu nedostatečně vymezeného pojmu „zdroj znečišťování", což se týkalo zejména odložení (a následného prominutí) části poplatku. Provozovatelé využívali této situace k podávání velkého množství odvolání, což způsobovalo časové průtahy při stanovení výše poplatků za znečišťování ovzduší a rovněž i při ukládání pokut.

2. Vrchní státní dozor v oblasti ochrany ovzduší, včetně jeho obsahu a náplně, není dosud legislativně vymezen. Rozsah působnosti tohoto institutu není zřejmý také ve vztahu k orgánům mimo resort životního prostředí. Absence vymezení náplně a povinností MŽP jako orgánu vrchního státního dozoru v oblasti ochrany ovzduší se projevila např. ve skutečnosti, že nebylo zajištěno dosažení hodnot emisních limitů platných pro všechny zdroje od 1. 1. 1999, a dále v nedostatcích při stanovení, výběru a užití finančních prostředků v oblasti ochrany ovzduší.

3. V některých případech provozovatelé i ČIŽP, případně v odvolacím řízení MŽP, zahrnovali pod pojem „zdroj znečišťování" veškerá zařízení umístěná v areálu provozovatele, přestože se jednalo o několik samostatných technologických zařízení, přičemž realizace opatření ke snížení emisí se týkala pouze jednoho zcela samostatně provozovaného zařízení. V důsledku toho byl povolován odklad a prominutí části poplatku (40 %) i pro zdroje, na nichž nebyla opatření prováděna, příp. na dobu delší, než po kterou byla prováděna realizace opatření ke zlepšení stavu.

4. ČIŽP přiděluje zdrojům znečišťování čísla, kterými jsou označeny v REZZO i v rozhodnutích o stanovení poplatku vydaných ČIŽP. Identifikační číslo zdroje znečišťování zůstává stejné i v případě změny názvu nebo změny provozovatele.

   Kontrolou bylo zjištěno, že v některých případech se identifikační číslo zdroje znečišťování vztahuje na areály průmyslových provozů, ve kterých je provozován alespoň jeden velký zdroj znečišťování, avšak může zahrnovat i další velké či střední zdroje znečišťování na tomto území. Situace je typická zejména u chemických výrob. Počet vydaných identifikačních čísel tedy necharakterizuje skutečný počet provozovaných velkých zdrojů znečišťování ovzduší.

5. Průhledné a včasné plnění zákonných povinností při zpoplatňování emisí není zabezpečeno. Místně příslušné FÚ nedostávají od ČIŽP potřebné údaje (které mají k dispozici pouze OI ČIŽP) o zákonných povinnostech provozovatelů v termínech, kdy jsou tito již povinni platit zálohy na poplatky. Např. o povinnosti provozovatele ČEZ, a. s. - Elektrárna Poříčí platit poplatky byl FÚ v roce 1997 informován až čtyři měsíce po splatnosti poslední splátky. FÚ dostávaly rozhodnutí ČIŽP o stanovení poplatku za znečišťování ovzduší až po nabytí právní moci, přičemž k vydání rozhodnutí dochází v některých případech se značným zpožděním, např. v roce 1999 byla velká část rozhodnutí vydána až ve IV. čtvrtletí.

6. Součinnost mezi oběma správci daně - ČIŽP a FÚ - se omezuje na předání rozhodnutí a případných změn v nich provedených. FÚ informace o stavu vybírání a vymáhání těchto pohledávek neposkytují ani ČIŽP, ani Fondu. Obdobná situace byla zjištěna i u rozhodnutí o uložených pokutách. Mezi vyměřenými poplatky, uloženými pokutami a příjmy Fondu byly zjištěny rozdíly řádově v desítkách mil. Kč.

   Mezi příslušnými zúčastněnými orgány a organizacemi (Fond, ČIŽP a FÚ) nedošlo k dohodě o předávání příslušných informací. Stávající vedení evidence příjmů Fondu z poplatků za znečišťování ovzduší a pokut v současné podobě neumožňuje jejich přesnější vyhodnocení za jednotlivé roky. Neumožňuje ani zjistit, zda se jedná o poplatky za velké nebo střední zdroje znečišťování a zda se jedná o zálohy příslušného roku nebo zálohy roku následujícího, případně o nedoplatky z minulých let.

7. Pro účelové směrování a využití prostředků z pokut chybí vzájemná provázanost mezi zákonem č. 388/1991 Sb. a zákony č. 309/1991 Sb., ve znění zákona č. 158/1994 Sb., a č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení).

8. U osmi z jedenácti kontrolovaných akcí bylo zjištěno, že Fond poskytl podporu v době, kdy akce byla již rozestavěna, přičemž Směrnice MŽP toto připouští pouze v ojedinělých případech, a to po důkladném zvážení.

9. Konečné přiznání podpor po ukončení akce je Fondem i nadále prováděno v některých případech i v několikaletých lhůtách, přestože ve „stanovisku ke kont-

rolnímu závěru z kontroly č. 98/28", které předložil vládě ČR ministr životního prostředí, je uvedeno, že již bylo přijato nápravné opatření. Fond nezaujal stanovisko k závěrečnému vyhodnocení akcí (dále jen „ZVA"), např. u akcí realizovaných provozovateli: město Hrádek nad Nisou (ještě cca 1,5 roku po obdržení doplňujících podkladů); ALIACHEM a. s., odštěpný závod SYNTHESIA (ještě 2,5 roku po obdržení dokladů); Spolek pro chemickou a hutní výrobu, akciová společnost (ještě cca 2 roky po stanoveném termínu, a to přesto, že se ve smlouvě zavázal stanovisko vydat do 12 měsíců od předání ZVA realizátorem).

10. Směrnice MŽP a ani její přílohy vydávané do roku 1998 neobsahovaly transformační ustanovení, která by umožňovala postup podle znění platného v jiném období. Přitom Fond uzavíral smlouvy o poskytnutí podpory v některých případech až v roce následujícím po rozhodnutí ministra o přiznání podpory (u některých akcí byla tato lhůta delší než jeden rok) – v takovém případě však už platila jiná příloha Směrnice MŽP s podmínkami pro poskytnutí finančních prostředků z Fondu upravenými odlišným způsobem.

Porušení právních předpisů a stanovených podmínek

1. MŽP nepostupovalo v souladu s § 24 zákona č. 2/1969 Sb., který stanoví:

„Ministerstva pečují o náležitou právní úpravu věcí patřících do působnosti ČR; připravují návrhy zákonů a jiných právních předpisů týkajících se věcí, které patří do jejich působnosti, ... dbají o zachovávání zákonnosti v okruhu své působnosti a činí podle zákonů potřebná opatření k nápravě.",

tím, že neiniciovalo změnu některých nevyhovujících ustanovení obecně závazných právních předpisů. Jedná se např. o

- § 18 zákona č. 309/1991 Sb., který obsahuje sazby pokut za porušení jednotlivých ustanovení, nejsou v něm však uvedeny sankce za nesprávné stanovení poplatku provozovatelem (např. na základě nesprávných údajů o emisích v oznámení provozovatele). Někteří provozovatelé neuváděli v oznámení o výpočtu poplatku správné hodnoty emisí, resp. výši poplatku a nebyli za to za stávající právní úpravy nijak postižitelní;
- níže uvedená ustanovení vyhlášky MŽP č. 117/1997 Sb., kterou se stanovují emisní limity a další podmínky provozování stacionárních zdrojů znečišťování a ochrany ovzduší:

- V § 5 odst. 1 je mj. uvedeno:

„Pro vybrané zdroje znečišťování platí výhradně specifické emisní limity ... a technické podmínky jejich provozu uvedené v příloze č. 2, pokud není v této příloze výslovně stanoveno jinak."

V příloze č. 2 uvedené vyhlášky přitom není pro některé škodliviny u vybraných zdrojů znečišťování stanovena povinnost dodržovat „všeobecně platné emisní limity" dle přílohy č. 3 uvedené vyhlášky. V některých případech však zdroje takové škodliviny nejen produkují, ale i „všeobecně platné emisní limity" překračují.

- V ustanovení § 8 odst. 1 písmeno b) je mj. uvedeno:

„Jednorázové měření se provádí ...

b) u středních zdrojů znečištění po skončení platnosti individuálně stanovených emisních limitů nebo po prvním uvedení do provozu a dále vždy po každé záměně paliva ... "

Z uvedeného vyplývá, že pokud nedojde na středním zdroji znečišťování k podstatné změně vyjmenovaných podmínek, není provozovatel povinen provádět měření. Tento postup, kdy není stanoven časový interval pro opakování měření, není vyhovující pro dodržování plnění emisních limitů a zpoplatnění emisí látek znečišťujících ovzduší.

- Ve vyhlášce jsou používány pojmy, jako např. „látky lehce akumulovatelné", „látky těžko odbouratelné", bez jejich definice.

2. ČIŽP porušila § 3 odst. 2 písm. e) zákona č. 389/1991 Sb. a § 12 odst. 1 zákona č. 309/1991 Sb. tím, že v některých případech neuložila opatření ke zjednání nápravy provozovatelům, kteří nedodržovali stanovené emisní limity ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 309/1991 Sb., příp. nestanovila termín realizace takového opatření, např. u provozovatelů:

ALIACHEM a. s., odštěpný závod SYNTHESIA, u zdroje znečišťování „Spalovna biologické čistírny odpadních vod" a u zdroje znečišťování „Zařízení na výrobu NPK" v roce 1998;

KÖGEL, a. s., zdroje znečišťování „lakovna", který opakovaně nebyl v letech 1996 – 1998 schopen dodržovat emisní limit pro „organické těkavé látky vyjádřené jako celkový uhlík".

ČIŽP rovněž nepostupovala v souladu s § 14 odst. 3 zákona č. 309/1991 Sb. tím, že některým provozovatelům neuložila plnění nových emisních limitů již k 31. 12. 1998. Některé OI ČIŽP vydávaly ještě v roce 1999 rozhodnutí k provedení nápravných opatření, ve kterých je uveden požadavek na dosažení platných emisních limitů, s termíny plnění v některých případech až k 31. 12. 2001, příp. bez uvedení termínu plnění.

3. ČIŽP porušila § 3 odst. 2 písm. f) zákona č. 389/1991 Sb. a § 18 odst. 6 zákona č. 309/1991 Sb. tím, že v některých případech neuložila pokutu provozovatelům, kteří nedodržovali stanovené emisní limity ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 309/1991 Sb. Týkalo se to např. provozovatelů:

GERL textilní úpravna a barevna, společnost s ručením omezeným; Slezan Frýdek-Místek a. s.; Frýdlantské strojírny Rasl a syn s. r. o.; Severočeské teplárny a. s.; Textilana a. s.; Vulkán a. s.; Totex s. r. o.; ELITEX Červený Kostelec a. s.

4. ČIŽP porušila bod 2 přílohy C zákona č. 389/1991 Sb. tím, že v některých případech, kdy na zdroji znečišťování nebyl dodržen stanovený emisní limit, nepřipočítala k vyměřenému poplatku přirážku ve výši 50 %, např. provozovateli ALIACHEM a. s., odštěpný závod SYNTHESIA, u zdroje znečišťování „Spalovna biologické čistírny odpadních vod" a u zdroje znečišťování „Zařízení na výrobu NPK" v roce 1998.

5. ČIŽP nerespektovala § 8 odst. 5 zákona č. 389/1991 Sb., když v letech 1995 - 1998

- **povolila odklad poplatků za znečišťování ovzduší a následně je prominula**
  - za období, kdy realizace prací na snížení emisí neprobíhala, celkem ve výši nejméně 1 425 tis. Kč, např. provozovatelům:
    Moravskoslezské teplárny, a. s.; Nová Huť, a. s.; OKD, Ostravsko-karvinské koksovny, akciová společnost; KÖGEL, a. s.; ELITEX Červený Kostelec a. s.; Správa bytů a budov Hořice v Podkrkonoší; Fakultní nemocnice Hradec Králové; Agrostroj a. s. Jičín; Škrobárny a. s. Pelhřimov, výr. obch. jednotka Libáň; FERODO a. s. Kostelec nad Orlicí; Tepelné hospodářství Rychnov n. K. – výtopna Draha; Bytové hospodářství s. p., výtopna Dobruška; GERL textilní úpravna a barevna, společnost s ručením omezeným; Slévárna Liberec a. s.; LET a. s. Kunovice;
  - v souvislosti s pracemi na snížení emisí prováděnými na jiném zdroji znečišťování celkem ve výši nejméně 896 tis. Kč, např. provozovatelům:
    Nová Huť, a. s.; ALIACHEM a. s., odštěpný závod SYNTHESIA;

- **nestanovila podmínky odkladu, příp. nerespektovala obecné principy správního práva**, podle kterých musí každý správní akt určitým a jednoznačným způsobem vyjadřovat zamýšlené právní účinky, a to tím, že v několika případech byly stanovené podmínky odkladu formulovány bez vazby na odstavení stávajícího zdroje znečištění. Formulace stanovené podmínky „uvedení do provozu kotle na LTO" (LTO = lehké topné oleje) nebo „Kolaudace plynofikované kotelny" není v souladu se zněním zákona, protože samotná výstavba kotle na LTO nebo výstavba plynofikované kotelny není „realizací opatření snižujícího znečištění" (naopak jedná se o nové zpoplatněné zdroje znečišťování), tím se stává až v souvislosti s odstavením stávajícího zdroje znečišťování emisí, který má nahradit. Takto byly formulovány podmínky např. v rozhodnutích o uložení poplatku za znečišťování ovzduší a prominuty poplatky celkem ve výši nejméně 1 583 tis. Kč, např. provozovatelům:
  Preciosa a. s.; GERL textilní úpravna a barevna, společnost s ručením omezeným; V.I.A.L. a. s. Zlín;
- **rozhodla o prominutí povinnosti poplatek doplatit i v případech, kdy podmínky odkladu nebyly splněny**, a to celkem ve výši nejméně 111 tis. Kč, např. provozovatelům:
  Řetězárna a. s. Česká Ves; KÖGEL, a. s.

6. ČIŽP nevydávala příslušná rozhodnutí o prominutí, případně o povinnosti doplatit odložené části poplatků ve lhůtě do 3 měsíců, stanovená ředitelstvím ČIŽP (Metodickým pokynem ze dne 24. 2. 1998) jako nápravné opatření ke kontrolnímu závěru NKÚ z kontrolní akce č. 97/13 – Výběr a užití finančních prostředků v oblasti ochrany ovzduší, např. v případě provozovatele GERL textilní úpravna a barevna, společnost s ručením omezeným, který nesplnil podmínku pro prominutí odložené částky (uvedení do provozu kotle na LTO do 31. 12. 1998) a na začátku roku 1999 doplatil odloženou částku poplatku na účet příslušného finančního úřadu - nečekal na příslušné rozhodnutí ČIŽP, která je do ukončení kontroly nevydala.

7. Provozovatelé v rozporu § 8 odst. 4 zákona č. 389/1991 Sb. v některých případech nedodržovali stanovené termíny placení poplatků (a pokut) za znečišťování ovzduší, překračovali je o několik měsíců, v ojedinělých případech (SETUZA a. s.) se jednalo o dobu delší než 1 rok.

8. Provozovatel KÖGEL, a. s., porušil § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 309/1991 Sb. tím, že „v lakovně" (velkém zdroji znečišťování) provozoval jeden nově instalovaný lakovací box po dobu jednoho roku, aniž by požádal ČIŽP o souhlas k uvedení této části „lakovny" do provozu.

9. Fond nepostupoval v souladu s § 5 odst. 3 písm. g) Směrnice MŽP, když nevyměřil městu Hrádek nad Nisou žádné sankce ani neuložil nápravná opatření v době, kdy zjistil nedostatky v čerpání finančních prostředků při realizaci akce „Plynofikace města Hrádek nad Nisou - celoplošná plynofikace města".

10. Fond poskytl prostředky ve výši 12 mil. Kč na akci „Plynové motory pro autobusy a účelové podvozky", aniž před uzavřením smlouvy s TRUCK INTERNATIONAL a. s. požadoval prezentaci zájmu jakéhokoliv odběratele o vyvíjené motory, a to přesto, že ČIŽP ve svém stanovisku doporučila požadovat prezentaci zájmu tuzemského odběratele. V letech 1997 - 1999 bylo podle vyjádření TRUCK INTERNATIONAL a. s. vyrobeno a dodáno pouze 60 ks plynových motorů. V nejbližší době se nepředpokládá větší objem výroby těchto zařízení, neboť zájem o ně v tuzemsku i v zahraničí je malý (předpoklad výroby a odbytu v roce 2000 se podle vyjádření TRUCK INTERNATIONAL a. s. pohybuje v rozmezí 70 - 120 ks.). Za této situace byl skutečný přínos akce pro zlepšení kvality ovzduší zanedbatelný, což nekoresponduje s podmínkami poskytování podpor dle Směrnice MŽP.

11. Příjemci podpor nedodržovali podmínky smlouvy o poskytnutí podpor z Fondu tím, že

- nevedli zvláštní bankovní účet či podúčet pouze pro finanční operace související s podporovanou akcí, příp. z tohoto účtu hradili i některé jiné položky (např. Sdru-

žení obcí Plynofikace CHKO Broumovsko, TOS Varnsdorf, a. s.);
- neplatili úroky z prodlení, které vznikly v případě prodlení se splácením půjčky (např. TOS Varnsdorf, a. s., nezaplatila úroky ve výši 99 tis. Kč);
- předkládali Fondu roční finanční vypořádání v rozporu se skutečností (např. město Hrádek nad Nisou, OKD, Ostravsko-karvinské koksovny, a. s. a TOS Varnsdorf, a. s., nadhodnotily vyčíslení skutečných finančních výdajů z vlastních zdrojů znečišťování; město Hrádek nad Nisou čerpalo o 754 tis. Kč vyšší půjčku, než bylo oprávněno; OKD, Ostravsko-karvinské koksovny, a. s. použily o 2 965 tis. Kč méně vlastních prostředků, než bylo smluvně stanoveno, a u TOS Varnsdorf, a. s., to bylo méně o 4 285 tis. Kč);
- úměrně nesnižovali čerpání poskytnutých peněžních prostředků z Fondu tak, aby odpovídalo nižšímu základu pro stanovení podpory v případě, kdy skutečné náklady na realizaci akce byly nižší než plánované. Např. obec Sopřeč zaplatila 2 mil. Kč za práce, které nebyly součástí dotované akce. Dále neinformovala Fond o tom, že z prostředků Fondu financovala rozšíření části plynovodu, který zásobuje plynem i jiné obce, než které byly vymezeny v předmětu smlouvy. Navíc zkrátila v porovnání se zadáním stavby délku plynovodu o 1 104 m, tj. asi o 15 %. Akce již byla ukončena definitivním přiznáním podpory, přičemž obec Sopřeč neoprávněně čerpané finanční prostředky ve výši nejméně 2 mil. Kč Fondu nevrátila a ani Fond jejich vrácení nepožadoval;
- porušovali zákon o zadávání veřejných zakázek, příp. před platností tohoto zákona příslušná ustanovení Zadávacího řádu staveb, k jejichž dodržování byli zavázáni smlouvou s Fondem. Např. obec Sopřeč nevyhlásila veřejnou soutěž a nevymezila předmět soutěže jednoznačným způsobem; město Hrádek nad Nisou nepostupovalo při vyhlašování výběrových řízení podle platného znění Zadávacího řádu staveb; Sdružení obcí Plynofikace CHKO Broumovsko uzavřelo smlouvu o dílo, která neobsahovala jednoznačné vymezení dodacích podmínek, celkové ceny díla apod.;
- ve smlouvách o dílo (s dodavateli) nedostatečně upravovali podmínky pro fakturaci dílčích dodávek díla, zejména nebyla celková cena díla rozčleněna na dílčí fakturační celky (např. stavební objekty, resp. technologické soubory) ani nebyly stanoveny termíny předání těchto dílčích celků. Zjišťovací protokoly, na jejichž základě probíhala fakturace, neobsahovaly soupisy provedených prací. Tyto nedostatky byly zjištěny např. u investorů: OKD, Ostravsko-karvinské koksovny, akciová společnost („Odsíření koksárenského plynu" a „Odprášení koksových stran KB č. 7, 8 a 9"); Nemocnice Třinec („Plynofikace kotelny Nemocnice Třinec Sosna - II. etapa") a Sdružení obcí Plynofikace CHKO Broumovsko;
- porušovali zákon o účetnictví. Např. Sdružení obcí Plynofikace CHKO Broumovsko nevedlo knihu pohledávek a závazků a nesestavovalo výkaz o majetku a závazcích a o příjmech a výdajích, které tvoří v soustavě jednoduchého účetnictví účetní závěrku; město Hrádek nad Nisou nesprávně účtovalo o poskytnutých zálohách v celkové výši 28 mil. Kč.

12. Evidence poplatků vedená na ředitelství ČIŽP neměla dostatečnou vypovídací schopnost o skutečně vyměřených poplatcích a nebyla využívána k účelům, pro které byla zpracována, tj. pro souhrnnou evidenci poplatků a vytváření a doplňování informačního systému ČIŽP.

Nebyla zaručena věrohodnost dat (některé OI ČIŽP nevyplňovaly do databáze všechny předepsané údaje, např. datum nabytí právní moci rozhodnutí apod., a byly zjištěny rozdíly mezi takto evidovanými údaji a údaji zveřejněnými ve výročních zprávách ČIŽP).

B. Zabezpečení plnění Montrealského protokolu o látkách porušujících ozonovou vrstvu Země

Stručný přehled výsledků kontroly

Informační systém GŘC neobsahuje záznamy o povoleních MŽP, ze kterých by bylo možno čerpat údaje pro statistiku dovozů a vývozů uskutečněných na základě těchto povolení, přičemž MŽP nezajistilo, aby GŘC tyto záznamy vedlo a aby (i na základě těchto záznamů) bylo hodnoceno plnění závazků vyplývajících z Montrealského protokolu a jeho dodatků.

Spolupráce mezi příslušnými orgány státní správy pokud jde o účinnou kontrolu dodržování zákona č. 86/ /1995 Sb. není funkční. ČIŽP nezajišťovala kontrolu dodržování zákona v celém rozsahu, především kontrolu plnění obecných povinností výrobci, dovozci, vývozci a prodejci látek porušujících ozonovou vrstvu Země.

Hlavním požadavkem zpřísňujícího dodatku k Montrealskému protokolu, který schválila vláda usnesením ze dne 22. 9. 1999 č. 981, je zavedení systému kontroly dovozu a vývozu regulovaných látek v zájmu zamezení jejich nelegálního dovozu. Kontrolní systém v oblasti kontroly a evidence dovozů a vývozu regulovaných látek lze zlepšit pouze spolupráci celních orgánů, ČIŽP a MŽP, včetně nezbytného přístrojového vybavení k identifikaci těchto látek.

MŽP dosud nezajistilo řádnou likvidaci látek a výrobků ohrožujících ozonovou vrstvu Země způsobem, který tuto vrstvu nepoškozuje. Použité finanční prostředky Fondu ve výši 60,7 mil. Kč nesplnily účel, pro který byly určeny, a tím je ani nelze považovat za hospodárně vynaložené. Značný podíl na nedostatcích zjištěných při realizaci freonového programu veřejnou soutěží a následným financováním tohoto programu z prostředků Fondu měla MŽP zvolená varianta řešení. Vydáváním výjimek umožnilo MŽP (v letech 1995 - 1996) nejen obcházení předpisů k poskytování finančních prostředků z Fondu, ale umožnilo i jejich nehospodárné a neoprávněné čerpání. Důsledkem toho je i obtížně vymahatelná pohledávka Fondu u firmy Ekotron, s. r. o., Benešov ve výši 44,426 mil. Kč a nedořešené vlastnictví a likvidace 18 600 kusů chladniček skladovaných u této společnosti.

Systémové nedostatky

1. MŽP nedodrželo po dobu platnosti zákona č. 211/1993 Sb. svou povinnost dbát na zachování zákonnosti při zacházení s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (tj. od srpna 1993 do července 1995), zejména tím, že
   - nevydalo prováděcí vyhlášku nebo jiný obecně závazný právní předpis (podle § 4 odst. 3 tohoto zákona), ve kterém by stanovilo pro výrobce a dovozce těchto látek podrobnosti výpočtu a placení poplatků. V důsledku toho byly poplatky za výrobu a dovoz látek a výrobků placeny pouze na základě dobrovolnosti;
   - nevydalo prováděcí vyhlášku (podle § 4 odst. 4 tohoto zákona), ve které by stanovilo způsob zneškodňování těchto látek a výrobků, které je obsahují. Místo toho vypsalo v roce 1994 ve spolupráci s Fondem veřejnou soutěž na „Projekt a realizaci opatření postupného stažení látek poškozujících ozonovou vrstvu Země a výrobků takové látky obsahujících ve smyslu technického zajištění systému sběru a recyklace látek v ČR".

2. Evidované údaje o látkách porušujících ozonovou vrstvu za roky 1995 - 1998, které podnikatelé předkládali MŽP, byly nejednotné, neúplné a neprovázané. MŽP na tuto skutečnost nereagovalo a ani neprovádělo kontrolu, např. ověřováním dodacích listů, případně celních dokladů podnikatelů.

3. MŽP nezajistilo spolupráci mezi ČIŽP a celními orgány při provádění kontrol dovozců a vývozců regulovaných látek. MŽP v letech 1995 - 1998 neprovádělo kontrolu se zaměřením na plnění zákona č. 86/1995 Sb. ani nezajistilo, aby ČIŽP provádělo kontrolu ve stanoveném rozsahu. Nebyl kladen potřebný důraz na dodržování povinností vyplývajících ze zákona, zejména pokud jde o plnění obecných povinností subjekty nakládajícími s látkami ohrožujícími ozonovou vrstvu (výrobci, dovozci, vývozci a prodejci látek a výrobků). Úroveň kontroly byla ovlivněna i tím, že kontrolní orgány (zejména ČIŽP) nejsou vybaveny nezbytnými přístroji k identifikaci látek porušujících ozonovou vrstvu Země.

Porušení právních předpisů a stanovených podmínek

1. MŽP nepostupovalo v souladu s § 24 zákona č. 2/ /1969 Sb. tím, že nedbalo o zachování zákonnosti při zacházení s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu ve smyslu zákona č. 86/1995 Sb. (tj. od července 1995), zejména tím, že
   - evidence zpracovávaná MŽP z podkladů provozovatelů podle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 86/1995 Sb. se týkala pouze jednoho příslušného roku, nepodchycovala zásoby z let předchozích a nezahrnovala látky a výrobky vyrobené před účinností zákona (zákon č. 211/1993 Sb. žádnou povinnost vedení evidence nestanovil). Zásobu těchto látek ani způsob jejich likvidace nelze prakticky zjistit;
   - nezajistilo od celních orgánů vedení evidence a předávání informací o pohybu předmětných látek přes hranice státu. Tyto údaje jsou nezbytným podkladem pro správné vyhodnocení plnění mezinárodního závazku ČR podle Montrealského protokolu.

2. Informační systém GŘC neeviduje záznamy o povoleních MŽP nutných podle § 5 zákona č. 86/1995 Sb. k propuštění zboží přes hranice státu, a proto z něj není možné získat údaje pro statistiku dovozů uskutečněných na základě těchto povolení. To dokumentuje zjištění NKÚ, že z celkového počtu 29 062 dovozů látek a výrobků, které mohly látky poškozující ozonovou vrstvu Země obsahovat, bylo možné pouze ve 12 dovozech ze záznamů GŘC jednoznačně tyto látky identifikovat.

3. ČIŽP porušila § 8 zákona č. 86/1995 Sb. tím, že za porušení povinností vyplývajících zejména z ustanovení § 3 tohoto zákona neukládala podnikatelům vždy pokuty a o kontrolních zjištěních nepořizovala protokol, který by obsahoval popis zjištěných skutečností s uvedením nedostatků a označení ustanovení právních předpisů, které byly porušeny. MŽP pak v odvolacím řízení pokuty, uložené ČIŽP převážně v dolní části předepsané hranice, snížilo na minimum, případně je zrušilo. Důsledkem toho je skutečnost, že podnikatelé v rozporu s ustanovením § 3 zákona látky a výrobky řádně neoznačují, v průvodní dokumentaci neuvádějí název výrobku nebo obsažené látky a její množství, v celním prohlášení neuvádějí číslo povolení a pod. To vede ke zvýšení možnosti nelegálního dovozu a vývozu, a tím ke vzniku nepřesností v bilanci spotřeby regulovaných látek a rovněž k finančnímu úniku za nezpoplatněná množství (za každý kg vyrobené nebo dovezené látky je poplatek 200 Kč).

4. Spolek pro chemickou a hutní výrobu, a. s., výrobce látek ohrožujících ozonovou vrstvu Země, porušil § 6 odst. 1 zákona č. 86/1995 Sb. tím, že v letech 1997 až 1998 nezaplatil Fondu poplatek ve výši 1,04 mil. Kč za vyskladněnou a vyrobenou látku CFC-12 v množství 5 200 kg, která byla použita pro vlastní potřebu při výrobě.

5. MŽP nepostupovalo v souladu s ustanovením § 24 zákona č. 2/1969 Sb. tím, že při vyhlášení a v průběhu veřejné soutěže na „Projekt a realizaci opatření postupného stažení látek poškozujících ozonovou vrstvu Země a výrobků takové látky obsahujících ve smyslu technického zajištění systému sběru a recyklace látek v ČR" a při financování závazku vzešlého z výběrového řízení nezajistilo postup v souladu s platnými předpisy. Situaci řešilo tím, že do příloh Směrnice MŽP na rok 1995 a následně i 1996 zakotvilo možnost udělování výjimek z jejích ustanovení ministrem životního prostředí. Na základě udělených výjimek byly například Fondem financovány náklady na vypracování projektové dokumentace vítězných projektů v celkové výši cca 10,4 mil. Kč. Přestože podnikatelským subjektům měly být ve smyslu výše uvedených příloh poskytnu-

ty pouze půjčky s úrokem v rozmezí 9 ± 1 %, byla těmto poskytnuta podpora na úhradu nákladů formou účelové dotace nebo bezúročné půjčky v celkové výši 60,7 mil. Kč.

6. Fond při realizaci podpory na akci „Freonová soutěž MŽP - likvidace domácích chladicích zařízení", jejímž příjemcem byl Ekotron, s. r. o., Benešov,

- porušil ustanovení přílohy č. 3a, Směrnice MŽP na rok 1995 tím, že uzavřel smlouvu o poskytnutí podpory na akci ve výši 4,698 mil. Kč s žadatelem, který nesplnil podmínku pro použití prostředků z Fondu stanovující povinnost provést výběrové řízení na dodavatele projektové dokumentace ve smyslu zákona č. 199/1994 Sb.;
- rozhodl („Rozhodnutím ředitele Fondu" ze dne 13. 2. 1996) o definitivním přiznání podpory ve výši 4,698 mil. Kč, přestože prokazatelně nebyly splněny podmínky stanovené smlouvou o poskytnutí podpory. Ve vyúčtování nákladů příjemcem byly kopie proplacených faktur za vypracovaní zadání (úvodní části projektu) a podílení se na vedení projektů likvidace domácích chladicích zařízení (v celkové výši 591 776 Kč) firmy Václav Kmoch - prodej a servis chladicích zařízení, Řeznická 227, Benešov, která v době vystavení faktur neexistovala.

7. Fond při realizaci podpory na akci „Likvidace domácího chladicího zařízení, včetně jeho sběru a svozu", jejímž příjemcem byl Ekotron, s. r. o., Benešov,

- nedodržel ustanovení čl. 10 odst. 3 Zadávacího řádu staveb tím, že v roce 1994 závazný základ pro stanovení podpory ve výši 40 mil. Kč podle výsledků veřejné soutěže ve smlouvě zvýšil (byť v souladu s Rozhodnutím vydaným ministrem životního prostředí) na 124,183 mil. Kč (tj. na 322 %) a přitom ještě snížil množství likvidovaných chladniček z 350 tis. ks na 175 tis. ks za rok;
- souhlasil se změnou zálohových plateb a umožnil příjemci podpory čerpání dotace ve výši 44,426 mil. Kč již v roce 1996 místo smluvní výše 27,975 mil. Kč, ačkoliv mu bylo známo, že příjemce nemá vlastní majetek, kterým by ručil za poskytnutí půjčky. Příjemce se přitom nepodílel na financování akce vlastními zdroji ve stanovené výši 13,987 mil. Kč a ani nesplnil povinnost předložit do 3 měsíců od podpisu smlouvy zástavní smlouvu, která měla být podkladem při uzavření smlouvy o půjčce. Fond přistoupil k vymáhání pohledávky soudní cestou až po odstoupení od smlouvy z důvodu neposkytnutí dostatečných záruk, když příjemce na výzvu k vrácení vyčerpané dotace ve výši 44,426 mil. Kč nereagoval;
- umožnil neoprávněné proplacení částky 665 tis. Kč firmě Briklis, s. r. o., která byla zahrnuta do vyúčtování podpory za rok 1996, přestože Fond nedoložil smluvní vztah s tímto dodavatelem ani provedení výběrového řízení.

8. Fond při realizaci podpory na akci „Sběr a svoz domácích chladniček, včetně motivace občanů", jejímž příjemcem byl Ekotron, s. r. o., Benešov,

- nedodržel ustanovení čl. 10 odst. 3 Zadávacího řádu staveb tím, že při uzavírání smlouvy v roce 1994 nevycházel ze závěrů výběrového řízení. Příjemce podpory v soutěžním návrhu požadoval dotaci ve výši 28,50 Kč/ks (při množství 350 tis. chladniček), tj. cca 10 mil. Kč, a ve smlouvě byla částka pro rok 1997 navýšena (byť v souladu s Rozhodnutím vydaným ministrem životního prostředí) na 35 mil. Kč, tj. na 212 Kč/ks;
- umožnil Ekotronu, s. r. o., uzavřít smlouvu č. 7/96 ze dne 27. 11. 1996 s neexistující firmou Václav Kmoch - prodej chladicích zařízení Řeznická 227, Benešov. Firma (se stejným IČO, ale odlišným názvem a adresou) Václav Kmoch - servis chladicích zařízení, sídlo Benešov, Spořilov II č. 1724, IČO 10066829, s předmětem podnikání „opravy chladicích zařízení", zanikla k datu 14. 4. 1993. Finanční prostředky čerpané z podpory neexistující firmou v rámci smlouvy č. 7/96 v celkové výši 290 180 Kč lze považovat za prostředky neoprávněně použité.

9. Fond při realizaci podpory na akci „Provoz regenerace CFC-stavební část", jejímž příjemcem byl Spolek pro chemickou a hutní výrobu, akciová společnost,

porušil ustanovení čl. 7 odst. 3 Směrnice MŽP tím, že s žadatelem uzavřel smlouvu na poskytnutí investiční podpory v částce 2,884 mil. Kč na již zkolaudovanou akci, tj. více než tři měsíce po ukončení realizace opatření podporovaného grantem CEF 28661 Světové banky. Podle soupisu nákladů měla být podpora poskytnuta především na výstavbu skladu obalů, kanalizaci, potřebnou komunikaci potrubí atd. Z kolaudačního rozhodnutí ze dne 24. 7. 1996, kterým bylo povoleno trvalé užívání stavby „Provoz regeneračního zařízení CFC" (zahrnující výše uvedené stavební objekty), vyplývá, že akce byla dokončena před uzavřením smlouvy o poskytnutí podpory ze dne 29. 10. 1996. Příjemce podpory v závěrečném vyhodnocení skutečné čerpání nákladů ve výši 1,29 mil. Kč z dotace a 1,442 mil. Kč z bezúročné půjčky doložil fakturami z doby před poskytnutím podpory, převážně z roku 1995. Fond doposud nezaujal stanovisko k závěrečnému vyhodnocení akce.

C. Informační systém kvality ovzduší

Stručný přehled výsledků kontroly

Není zpracován jednotný informační systém o životním prostředí.

Systém zjišťování údajů o kvalitě ovzduší v emisní části (tj. od znečišťovatelů) nezaručoval spolehlivost údajů a neumožňoval operativní získávání údajů přímo z databáze. V některých případech docházelo ke zkreslení zveřejněného počtu zdrojů znečišťování v informačním systému oproti skutečnosti tím, že se identifikační číslo zdroje znečišťování vztahovalo na areály, které

zahrnují i více velkých či středních zdrojů znečišťování umístěných na tomto území.

Systémové nedostatky

1. JISŽP byl na MŽP zajišťován pouze řešením dílčích témat v rámci každoročně vyhlašovaného Programu péče o životní prostředí, tj. akcemi jednotlivých organizačních složek ministerstva. MŽP dosud nezpracovalo celkovou koncepci JISŽP.

2. Při sběru údajů o kvalitě ovzduší v emisní části nebylo zabezpečeno ověření a případné opravy chybných údajů o množství emisí škodlivých látek unikajících do ovzduší. Opravy hodnot emisí zjištěných po provedení kontroly údajů v oznámeních a ověření výpočtu poplatků za znečištění ovzduší, které provádí ČIŽP před vydáním příslušných rozhodnutí o uložení poplatků za znečišťování ovzduší, se již do údajů databáze REZZO nepromítly. V ojedinělých případech byly zjištěny až šestinásobné rozdíly mezi vykázanými a skutečnými hodnotami emisí. U hlavních znečišťujících látek byly zjištěny rozdíly v řádu tisíců tun.

3. ISKO neumožňuje, a to ani organizacím resortu, získávání operativních údajů přímo z databáze. Údaje jsou přístupné pouze na privátní datové síti ČHMÚ, takže např. ČIŽP, která poskytuje data do ISKO o emisích zdrojů znečišťování ovzduší, si musí v případě vydávání bilancí emisí vyžádat tyto údaje od ČHMÚ.

4. ČHMÚ připravuje nový projekt informačního systému druhé generace, tzv. ISKO 2, avšak pro jeho realizaci není dořešeno financování.

III.

Vyhodnocení

Z výsledků kontrolní akce vyplývá, že hlavní nedostatky v systému výběru a užití finančních prostředků v oblasti znečišťování ovzduší spočívají v

- **nedostatečné součinnosti při vyměřování poplatků a pokut a jejich výběru v rámci dělené správy;**
- **praktické aplikaci termínu „zdroj znečišťování", zejména při zpoplatňování těchto zdrojů;**
- **nevhodně zvoleném a dosud nedořešeném způsobu likvidace látek porušujících ozonovou vrstvu Země;**
- **nedostatečné kontrolní a dozorové činností Fondu v průběhu realizace podporovaných akcí;**
- **nevymezení činnosti vrchního státního dozoru a v absenci kontrolní funkce MŽP jako ústředního orgánu.**

Orgány státní správy ochrany ovzduší nedostatečně využívaly svých pravomocí k zajišťování povinností, které jim vyplývají z obecně platných právních předpisů, zejména ve vztahu k plnění stanovených emisních limitů všemi provozovanými zdroji znečišťování ovzduší v zákonem stanoveném termínu.

Z přehledu celkových emisí hlavních znečišťujících látek za roky 1996 až 1998 je zřejmý jejich pokles. Značné snížení vykazují emise tuhých znečišťujících látek (tzv. TZL) a SO_2, u emisí zbývajících látek není toto snížení tak výrazné, přičemž dvě poslední dlouhodobě zůstávají na neměnné úrovni. S tím korespondují i odklady poplatků za znečišťování ovzduší, které z velké části souvisí s realizací opatření ke snížení emisí TZL a SO_2 u velkých zdrojů (viz tabulky).

(kt/rok)

Emise celkem	TZL	SO_2	NOx	CO	CxHy
1996	179,4	946,2	431,9	886,3	176,2
1997	128,4	700,5	423,0	877,3	180,5
1998	86,2	442,9	412,9	767,3	171,7

(v mil. Kč)

Poskytnuté podpory v roce	Dotace	Půjčky	Celkem
1996	345,1	323,2	668,3
1997	283,0	310,8	593,8
1998	328,8	263,8	592,6

V posledních letech se předepsané poplatky pohybovaly na úrovni cca 1 mld. Kč. Za dodržování nových limitů a platných stávajících sazeb za znečišťování ovzduší se bude snižovat vyměřená výše poplatků. S poklesem příjmů Fondu z tohoto zdroje se zmenší i možnost podpor nápravných opatření u velkého počtu malých a středních lokálních zdrojů na tuhá paliva.

Poplatky za znečišťování ovzduší v letech 1997 až 1998 dosáhly výše celkem 2 495 mil. Kč; z této částky byly kontrolovány poplatky ve výši 1 964 mil. Kč (z toho odklady poplatků 220 mil. Kč). Zjištěné nedostatky se vyskytovaly v cca 30 % kontrolovaných případů. Z hlediska užití těchto prostředků byly na Fondu kontrolovány výdaje ve výši 500 mil. Kč vynaložené na 11 akcí a nedostatky byly zjištěny u osmi z těchto akcí.

Plnění závazků vyplývajících z Montrealského protokolu a jeho dodatků týkajících se likvidace látek poškozujících ozonovou vrstvu nebylo zajištěno systémově. Zásoby látek a vyřazených výrobků s obsahem tvrdých freonů po zákazu jejich používání nejsou nikým sledovány, evidovány, není stanovena doba, po kterou mohou být používány.

Závažné nedostatky byly zjištěny zejména v jejich sledování a evidenci při transferu přes hranice státu. Spolupráce při předávání údajů nutných k plnění závazku k ochraně ozonové vrstvy Země mezi ministerstvy, dalšími orgány státní správy a orgány celní správy není koordinována.

Stávající systém evidence a zpoplatňování dovozů látek a výrobků porušujících ozonovou vrstvu Země nezabezpečuje jejich řádné zpoplatnění, což se projevuje i na výši dosahovaných příjmů z Fondu.

Dlouhodobé skladování výrobků obsahujících tyto látky je spojeno s jejich nekontrolovaným únikem do ovzduší.

V roce 1999 MŽP připravilo „Program ochrany ozonové vrstvy Země" podle přílohy 2.6. Směrnice MŽP platné od 1. 1. 1999, který předpokládal, že likvidaci látek a výrobků poškozujících ozonovou vrstvu Země (sběr, recyklace a zneškodňování) budou zajišťovat orgány obcí. V roce 1999 však nebyly v rámci tohoto „Programu" žádné finanční prostředky čerpány a nedošlo ani k předpokládané organizované likvidaci látek a výrobků domácího chlazení (především chladniček), přesto obdobný „Program " MŽP vyhlásilo i pro rok 2000.

Poplatky za nakládání s freony v letech 1995 - 1998 dosáhly výše celkem 167,1 mil. Kč a celá tato částka byla kontrolována. Zjištěné nedostatky, zejména pokud jde o evidenci a spolupráci dotčených orgánů, se týkají celé kontrolované částky. Na Fondu byly kontrolovány především výdaje v celkové výši 68,0 mil. Kč, z toho dotace 66,6 mil Kč a půjčky 1,4 mil. Kč; kontrolováno bylo 6 akcí s poskytnutou podporou v celkové výši 60,7 mil. Kč, nedostatky byly zjištěny v použití celé této částky.

Na některé systémové nedostatky a s tím související porušení předpisů a pravidel uvedené zejména v části II. A. upozorňoval NKÚ již v kontrolních závěrech č. 97/ /13 (Věstník NKÚ ročník VI částka 1) a č. 98/28 (Věstník NKÚ ročník VII částka 1). I když se resort MŽP zavázal přijmout nápravná opatření, nedostatky přetrvávaly.